

2. Про Концепцію Національної програми інформатизації : Закон України від 09.02.2006 із змінами // Відомості Верховної ради ради, внесеними згідно із Законом №3421-IV (3421-15). — 2006 — №22. — Ст. 199.
3. Декларація принципів «Побудова інформаційного суспільства — глобальне завдання в новому тисячолітті» від 12 грудня 2003 р.
4. Бакуменко В. Д. Формування державно-управлінських рішень: проблеми теорії, методології, практики : [моногр] / В. Д. Бакуменко. — К. : Вид-во УАДУ, 2000. — 328 с.
5. Голобуцький О. Концепція електронного урядування і сучасні потреби України / О. Голобуцький // Політичний менеджмент. — 2005. — № 5 (14). — С. 75–86
6. Державне управління і менеджмент : навч. посіб. у табл. і схемах / Г. С. Одінцова, Г. І. Мостовий, О. Ю. Амосов та ін. ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Г. С. Одінцової. — Х. : ХарPI НАДУ, 2002. — 492 с.
7. Інформаційні технології в регіональному управлінні : навч. посіб. / Бутко М. П., Бутко І. М., Дітківська М. Ю. та ін. — К. : Знання України, 2006. — 282 с.
8. Чукут С. Сутність електронного уряду та принципи його організації / С. Чукут // Вісн. НАДУ. — 2003. — № 2. — С. 429–433.
9. Чугунов А. В. Система індикаторів и мониторинг развития информационного общества и экономики знаний [Электронный ресурс]. / А. В. Чугунов. — Режим доступа: <http://www.iori.hse.ru>
10. Юсупов Р. М. Научно-методические основы информатизации. / Р. М. Юсупов, В. П. Заболотский. — СПб. : Наука, 2000. — 455 с.

Надійшла до редколегії 09.11.2009 р.

УДК 070.11:316.77

Т. А. ЛУГОВА

ІНФОРМАЦІЙНИЙ АНАЛІЗ КОНЦЕПТУ «ПРАВДА» НА МАТЕРІАЛІ МІСЦЕВОЇ ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ ПРЕСИ

Наведено результати інформаційного аналізу концепту «права» за матеріалами місцевої та центральної преси. На цій основі розглянуто проблему становлення інформаційної культури українського суспільства.

Ключові слова: преса, правда, дезінформація, інформаційне суспільство, інформаційна культура.

Представлены результаты информационного анализа концепта «правда» на материале местной и центральной прессы. На этой основе рассмотрена проблема становления информационной культуры украинского общества.

Ключевые слова: пресса, правда, дезинформация, информационное общество, информационная культура.

Results of the information analysis concept «truth» on a material of the local and central press are presented. On this basis the

problem of becoming of informative culture of Ukrainian society is considered.

Key words: the press, the truth, misinformation, an information society, information culture.

В умовах становлення глобалізованого інформаційного суспільства в Україні на стику ХХ–ХХІ ст. великого значення набуває проблема якості інформаційної комунікації, як найважливішої форми соціальної та культурної взаємодії людей. Не останню роль у цьому процесі відіграють друковані ЗМІ. Тема теорії і практики друкованої масової інформації, її якості та правдивості останнім часом усе інтенсивніше розробляється в лінгвістиці, історії, психології, соціології, культурології, соціальних комунікаціях та інших науках. Прагнення дослідників до комплексного вивчення проблем, пов'язаних зі ЗМІ, як превалюючої мови соціальної комунікації, сприяє створенню цілісної концепції світу, що, у свою чергу, є важливою умовою формування «інформаційної культури». І. О. Балахін правильно визначив її як поріг чутливості до дезінформації [2]. При цьому під правдивістю повідомлення, як і В. О. Бондаренко та О. В. Литвиненко [3], ми розуміємо адекватність інформаційної картини та реального світу, а правдивість інформації вважаємо не її синонімом, а якісною характеристикою.

На думку професора П. М. Киричек, для стійкого функціонування суспільних і державних інститутів необхідна безперервна багатооборотність соціальної інформації чотирьох видів — наукової, художньої, публіцистичної (зокрема суспільно-політичної), спеціальної, кожна з яких має свій переважний профіль, пов'язаний з різноаспектним впливом на свідомість і поведінку громадян [10]. Низький рівень інформаційної культури, дезінформація та інформаційний хаос у соціумі провокують виникнення ціннісної дезорієнтації, спотворюють уявлення про навколишній світ, образ якого створюється ЗМІ.

Утім, багато сучасних видань часто подають викривлену, неповну інформацію про реалії навколишньої дійсності та відрізняються низькою культурною полеміки, і це не тільки «жовта» або «бульварна» преса, для якої порушення етичних норм є елементом концепції, а й багато серйозних суспільно-політичних часописів. Усе це викликало пильну увагу громадськості, наукової спільноти не лише до моральних аспектів журналістської діяльності, а й до якості та правдивості прес-інформації взагалі.

Варто констатувати, що достовірність преси не часто стає предметом окремих моніторингових досліджень. Так, відомі моніторинги ЗМІ, наприклад ті, що проводить «Український монітор», простежують загалом дані стосовно незалежності ЗМІ, рівня доступу громадян до інформації. Їх славною є «контроль якості преси», що часто зосереджується або на вивченні телевізійних ЗМІ, або на виявленні прихованої реклами та політичної зааганжованості. Якість, зокрема правдивість, позарекламних та позаполітичних друкованих повідомлень поки що повністю не вивчені.

Теоретичну основу нашого дослідження склали філософські розвідки щодо суті структур концептів «права» й «істина» (М. І. Агієнко [1]), «ідеальне» як інформація (Д. І. Дубровський [6]). Фундаментальними для нашого дослідження є праця Ю. М. Лотмана «Культура й інформація» [12], статті професора П. М. Киричка [9; 10]. Особливо зацікавлюють праці, що розробляють методи аналізу преси (О. Семотюк [17], А. Д. Дергачова [5], С. М. Звезинський [7], Е. В. Летенков [11], З. В. Партико [14], М. М. Романюк [15; 16], Т. І. Славко [18] та ін.). Останнім часом методика прийомів інформаційного аналізу набула поширення в лінгвістиці, джерелознавстві, політології для системних та якісних оцінок інформаційних масивів, отримання результативних показників інформаційної ємності публікацій.

Тож, незважаючи на той факт, що в історіографії накопичений багатий масив джерел та літератури про якість ЗМІ й етику журналістики, залишається відкритим питання про характер та роль концепту «права» в місцевій і центральній пресі, його роль у становленні інформаційного суспільства. Все це зумовило актуальність теми даного дослідження.

Метою дослідження є здійснення інформаційного аналізу повідомлень місцевої та центральної преси й визначення характеру виявлення в них концепту «права».

Для того, щоб наше дослідження було репрезентативним, адже пресповідомлення численні та різноманітні, ми обмежили нашу вибірку джерел двома темами: міжнародною — тема грузинського конфлікту та місцевою — викрадення картини Караваджо з Одеського музею західного та східного мистецтва. Згідно з методикою контент-аналізу, вибірка тем здійснювалась випадково (вона сформована з генеральної сукупності таким чином, щоб кожний компонент такої сукупності мав рівний шанс бути відібраним). Крім того, для рельєфнішого виявлення характеру «правди» в газетах добиралися фактажно-інформаційні, а не аналітичні матеріали, оскільки останні мають загалом яскраво виражену авторську позицію, яка може бути і не правдивою, але сприйматися не як дезінформація, а як суб'єктивна точка зору, що має право на існування.

Ми виходили з припущення, що в центральній пресі, яка територіально близька до офіційних джерел інформації, правдивість є вищою, ніж у місцевій пресі, яка часто «годується» розмитою інформацією, що потрапляє з чуток, посередницьких джерел, копійованих зі статей столичної преси.

Концепт «правди» в статтях обраної тематики проаналізовано в різних виданнях центральної та місцевої преси за такими ознаками: стриманість авторських емоцій; наявність факту в центрі уваги повідомлення; об'єктивність (відстороненість) викладу матеріалу; декілька точок зору (версій події); логічність інформації; конструктивність (термін проф. П. М. Киричка [9]); узагальнення, а не перебільшення; наявність посилань на надійні джерела інформації. Останнє є, на нашу думку, однією з найваж-

ливіших умов правдивості повідомлення, зменшує можливість дезінформації (на цьому, зокрема, наголошували В. О. Бондаренко та О. В. Литвиненко [3]).

Критерії оцінювання наявності дезінформації в прес-повідомленнях слід шукати в характеристиках феномену жовтої преси. Серед них можна назвати, зокрема, такі: епатажне висвітлення табуованої тематики, сенсаційність, тематичний еkleктизм, домінування візуальної складової над текстовою; перебільшення, крупні, кричущі, інтригуючі заголовки; велика кількість ілюстрацій, колажів; конфліктна, агресивна форма подання матеріалу; застосування зневажливої лексики; зміщення центру уваги з самого факту на його подання (прийом, розроблений та використаний ще Пулітцером та Херстом).

Отже, рівень викривлення інформації в газетних повідомленнях визначався за такими критеріями: емоційність (сенсаційність, агресивність), у центрі уваги — спосіб подання матеріалу, суб'єктивність (або заангажованість), наявність однієї точки зору на подію, алогічність (або логічність, основана на емоціях), перебільшення, явна дезінформація. Зважали й на те, що підходи до тлумачення фактів значною мірою визначаються системою настанов, стереотипів та символів аналітика.

Тема «війни в Грузії» простежувалась в 11 виданнях 2008 та 2009 рр., з яких 9 — центральних і 2 — місцевих. Брало ті видання, в яких обрана тема добре висвітлена. Це пояснює малу кількість місцевих видань, що, звісно, дає певні погрішності в нашому дослідженні, які ми брали до уваги. Зокрема, аналізувалися статті в таких київських виданнях, як: «Урядовий кур'єр», «Голос України», «Комуніст», «Комсомольская правда», «Киевский телеграф», «Сьогодні», «Известия в Украине», «Украинская правда», а також у таких одеських виданнях, як: «Газета по-одесски», «Вечерня Одесса».

Аналіз емоційності преси на тему «війни в Грузії» засвідчив, що стриманості в місцевій пресі більше на 17 відсотків, емоційності менше на 6 відсотків, а агресивність практично відсутня, на відміну від центральної преси, де вона складає 22 відсотки (газети «Комуніст» та «Сьогодні»).

Середній відсоток об'єктивності, що визначався за такими показниками, як наявність посилань на джерела інформації, авторської відстороненості та незаангажованості, декількох версій події в центральній та місцевій пресі показує 27% різниці об'єктивності центральної та місцевої преси на користь останньої. Було встановлено, що правдивість місцевої преси, яка висвітлювала тему війни в Грузії, на 25,9% більша, аніж центральної.

Тема викрадення картини Караваджо достатньо висвітлена в ЗМІ, причому якість цієї інформації часто була сумнівною. Цікаво, що таку неякісну інформацію надрукувала столична газета «Сьогодні».

Буквально по слідах події, що відбулася приблизно з 29 по 31 липня, в газеті «Сьогодні» опубліковано статтю із сенсаційною назвою «В Одессе

украли единственную в Украине картину Караваджо за \$100 миллионов» [4]. З цього моменту почалася лавина повідомлень, які повторювали названу цифру. Втім, як стверджували працівники Музею західного і східного мистецтва, вартість украденої картини Караваджо «100 мільйонів» ніхто не називав, а сама сума є некоректною, вигаданою журналістами для додання сенсаційності події.

Стосовно теми викрадення картини Караваджо в ЗМІ подавалася й інша відверта дезінформація. Так, у тижневику «Дзеркало тижня» від 6 грудня 2008 р. відзначалося, що картину Караваджо знайшли. При цьому анонімна стаття посилається на джерела, «близькі до Міністерства внутрішніх справ». Тут же стверджувально повторюється ціна в 100 мільйонів доларів, в яку оцінили картину вже не журналісти, а «зарубіжні колеги».

Цю дезінформацію про відшукану картину перейняли інформаційні телевізійні служби («1+1», «5 канал»). Крім того, в заголовку «Знайшли картину Мікеланджело, викрадену з музею в Одесі» [8], інформація є неповною та викривленою, адже автором картини «Взяття Христа під варту, або Поцілунок Іуди» є Мікеланджело Мерізі да Караваджо, а назва відсилає до іншого автора Мікеланджело де Буанаротті.

Версію про повернення картини підтвердили інформаційна агенція УНІАН (06.12.2008, 10:28) [19] та РБК-Україна (06.12.2008, Київ 10:46). Тож, інформаційні агенції також можуть публікувати неперевірену інформацію, причому не лише щодо знайденої картини, але й її вартості. Дезінформацію щодо знайденої картини згодом була спростувало Міністерство внутрішніх справ України на підставі слів старшого наукового співробітника музею Тетяни Балановської: «За її словами, співробітники музею, як і слідчі органи, довідалися про можливе повернення полотна з українських засобів масової інформації» [13].

Тема викрадення картини Караваджо простежувалась нами в 14 виданнях за 2008 рік, з яких десять — київські, та 4 — одеські. Аналіз емоційності центральної преси на означену тему засвідчив, що стриманість у місцевій та центральній пресі з приводу викрадення картини Караваджо однакова — 50%, але емоційності (на відміну від теми Грузії) в місцевих статтях на тему викрадення картини більше, ніж у центральній пресі на 20%. Цей стрибок емоційності в місцевій пресі можна, зокрема, пояснити тим, що ця подія відбулася саме в Одесі. Але, як і в статтях на тему грузинського конфлікту, в одеських виданнях відсутня агресивність викладу матеріалу.

Відсоток об'єктивності (за показниками наявності посилань на джерела інформації, авторської відстороненості та незаангажованості, кількох точок зору або версій) у центральній та місцевій пресі засвідчує, що різниця об'єктивності центральної і місцевої преси становить 10% на користь останньої.

У визначенні рівня правдивості преси на тему викрадення картини, різниця чинників правдивості та викривлення інформації в центральній і місцевій пресі є не великою на користь останньої. Це пояснюється, насамперед тим, що в цій темі місцева преса була емоційнішою, менш самостійною, адже у двох виданнях «Газета по-одесски» та «Комерсант Юга» повторювалась неправдива інформація щодо вартості картини. Втім, варто зазначити, що місцева преса залишилась менш агресивною за стилем викладу матеріалу, в ній не було дезінформації щодо знайденої картини, більше викладено точок зору щодо цієї події та менше перебільшень.

Таким чином, аналіз статей центральної і місцевої преси не підтверджує робочої гіпотези дослідження стосовно більшої правдивості центральної преси. Помічено, що саме центральні видання часто постають джерелами дезінформації, як, наприклад, газета «Сьогодні», щодо вартості картини в 100 млн доларів та газета «Дзеркало тижня», яка опублікувала дезінформацію стосовно того, що картину Караваджо було знайдено. При цьому інформаційні агентства під впливом газетних статей можуть давати дезінформацію. Центральна преса, на відміну від місцевої, характеризується також більшою агресивністю, наприклад газети «Известия в Україні», «Комуніст», а найбільше — газета «Сьогодні». Повідомлення місцевої преси стриманіші, об'єктивніші, конструктивніші, подають матеріал з кількох точок зору, загалом неагресивні. Отже, цим зумовлена необхідність підвищення рівня довіри людей до місцевої преси через інтенсифікацію моніторингу правдивості преси, що, у свою чергу, стане важливою умовою високого рівня чутливості до дезінформації та прискорить процес формування інформаційного суспільства. Якість інформації (її повнота, конструктивність та правдивість як відповідність реаліям навколишньої дійсності) виховує високий ступінь чутливості суспільства до дезінформації та є однією з головних умов становлення та розвитку інформаційного суспільства.

Вивчення концепту «права» в місцевій та центральній пресі не вичерпується межами одного дослідження та потребує подальших наукових розвідок. Зокрема, подібного інформаційного аналізу потребують видання інших регіонів України; перспективним є також дослідження співвідношення «конструктивних», «нейтральних» та «деструктивних» повідомлень в інформаційному просторі України з точки зору концепції професора П. М. Киричак. Усе це верифікує результати нашого дослідження та стане важливою теоретико-практичною базою інформаційної культури українського суспільства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Азиенко М. И. Структуры концептов «права», «истина», «truth» в сопоставительном аспекте : дисс. ... канд. филол. наук: / М. И. Азиенко 10.02.20. — Екатеринбург, 2005. — 220 с.

2. Балахнин И. А. Информационная политика и политическая стабильность / И. А. Балахнин // *Вестник российской нации*. — 2008. — № 2. [Ел. ресурс]. — Режим доступа: <http://www.rosnation.ru/printVer.php?print=1&D=37&goto=168>
3. Бондаренко В. О. Інформаційна безпека сучасної держави: концептуальні роздуми [Електронний ресурс] / В. О. Бондаренко, О. В. Литвиненко // *Стратегічна панорама*. — 1999. — №1 — Режим доступу: http://www.niurr.gov.ua/ukr/publishing/panorama1-2_99/iv_1bo.htm
4. Денисенко Р. В Одессе украли единственную в Украине картину Караваджо за \$100 миллионов / Р. Денисенко, Е. В. Юзефчук // *Сегодня*. — 2008.
5. Дергачева А. Д. Периодическая печать как массовый источник / А. Д. Дергачева // *Массовые источники по истории советского рабочего класса / редкол.: И. Д. Ковальченко (отв. ред.) и др.* — М., 1982. — С. 159.
6. Дубровский Д. И. Идеальное как информация, непосредственно «данная» личности / Д. И. Дубровский // *Управление, информация, интеллект*. — М., 1976. — С. 236.
7. Звездинский С. М. Научная организация информационной деятельности / С. М. Звездинский — Л., 1984. — С. 85–102.
8. Знайшли картину Мікеланджело, викрадену з музею в Одесі [Електронний ресурс] // 5 канал. — 06.12.2008 15:37. — Режим доступу: <http://media.topring.com.ua/news/politics/2008/12/06/1453907.html>
9. Киричєк П. Н. Информационная культура и этика журнализма [Електронний ресурс] / П. Н. Киричєк // *Средства массовой информации в современном мире. Петербургские чтения : материалы межвуз. науч.-практ. конф.* — СПб. : Роза мира, 2006. — 345 с. — Режим доступу: <http://www.frp.ru/newfrp/cni/analitic/sel?cid=438&version=print>
10. Киричєк П. Н. Информационная политика и информационная культура общества / П. Н. Киричєк // *Медиакультура новой России*. — М. : Академ. проект, 2007. — С. 56
11. Летенков Е. В. О некоторых итогах компьютерной обработки данных по периодической печати / Е. В. Летенков // *Актуальные проблемы современного джефелознавства : матеріали укр.-рос. наук. семінару*. — К.; СПб., 1999.
12. Лотман Ю. М. Культура и информация / Ю. М. Лотман // *Лотман Ю. М. Семиосфера*. — СПб. : «Искусство-СПб», 2000. — С. 395.
13. МВС спростовує інформацію про повернення викраденої картини Мікеланджело да Караваджо [Електронний ресурс] // *Національна радіокомпанія України*. — 07-12-2008.. — Режим доступу: <http://www.nrсу.gov.ua/index.php?id=4&listid=80142>
14. Партико З. В. Теорія масової інформації : конспект курсу лекцій. / З. В. Партико — К., 2004. — 200 с. [Рукопис].
15. Романюк М. М. Українське пресознавство: наукові принципи і методи досліджень / М. М. Романюк. — Львів, 2000. — С. 30–31.
16. Романюк М. Українське пресознавство на порозі ХХІ століття / М. Романюк. — Л., 2000. — 110 с.
17. Семотюк О. Застосування контент-аналізу в дослідженнях преси як масового джефела / О. Семотюк // *Вісн. Львів. ун-ту. Серія журналістика*. — 2007. — Вип. 30. — С. 68–73.

18. Славко Т. И. Математико-статистические методы в исторических исследованиях. — М., 1981. — С. 59–83.
19. Знайшли картину Караваджо, викрадену з одеського музею : Новини УНІАН [06.12.2008 10:28] [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://elections.unian.net/ukr/news/news-288552.htm>

Надійшла до редколегії 16.12.2009 р.

УДК: [930.24..004.4'24]..361.28

М. М. ВАСИЛЬЧЕНКО

АРХІВ ЯК ЦЕНТР СОЦІАЛЬНОЇ ТА НАУКОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Розглянуто архів як центр (структуру) соціальної та наукової комунікації, визначено основні напрями функціонування архівів у соціально-комунікаційному просторі, елементи електронної комунікації системи архівних установ, запровадження грид-технологій в архівну справу.

Ключові слова: архівна справа, архів, інформатизація, соціальні комунікації, наукова комунікація, електронна комунікація, грид-технології.

Rассмотрены архивы как центры (структуры) социальной и научной коммуникации, определены основные направления функционирования архивов в социально-коммуникационном пространстве, элементы электронной коммуникации системы архивных учреждений, внедрение грид-технологии в архивное дело.

Ключевые слова: архивное дело, архив, информатизация, социальные коммуникации, научная коммуникация, электронная коммуникация, грид-технологии.

Archives as the centres (structures) of social and scientific communications are considered, the basic directions of functioning of archives in socially-communication space, elements of electronic communications of system of archival establishments, introduction of grid-technologies in archival business are defined.

Key words: archival sphere, archive, information, social communications, scientific communications, electronic communications, synergetics, grid-technologies.

Однією з найважливіших особливостей сучасного етапу розвитку суспільства є його всеохоплююча інформатизація, під впливом якої відбуваються кардинальні зміни в багатьох сферах життєдіяльності людини: економіці, науці, культурі, освіті та ін. На початку ХХІ ст. Україна досить активно (зважаючи на існуючі проблеми в політичному та соціально-економічному житті) долучається до цього процесу. У січні 2007 р. був